

načelo: bonum ex integra causa, malum ex quovis defectu. Periodičko će uzdržavanje u braku biti u skladu s moralnim propisima, ako je ono kao čin opravdano razumskim razlozima. Mnogo pojedinosti ulazi u obzir kod prosuđivanja moralnosti jednog konkretnog čina. Opće norme daju samo jedan načelni stav za prosuđivanje, u svakom pak konkretnom slučaju valja iz bliza pogledati, kakova je namjera i kakove su okolnosti. A priori dakle ne ćemo svako periodičko uzdržavanje moći nazvati etički dobrim, jer je individualno različno. Sâm objekt, t. j. primjena periodičkog uzdržavanja nije po sebi nedozvoljen čin. Da li će dakle biti dobar ili zao u konkretnom slučaju odredit će svrha, zbog koje se provodi i okolnosti, pod kojima se izvodi.

Periodičko uzdržavanje u braku promatrano s moralnog gledišta ima dakle svoju dobru i lošu stranu. Tako je konačno sa svakim ljudskim činom. Ono međutim zaslužuje, da ga detaljno s moralne strane osvjetlimo, da u ovako važnoj stvari ne bude dvojnice.

Bilješke ocjene i prikazi iz slavenske bogoslovske literature.

Dr. Janko Šimrak.

Ukrajinska crkva.

»Njiva«, časopis posvećen crkvenim i javnim pitanjima, izlazi jednom na mjesec na 2½ arka sa propovjednim dodatkom, redakcija i administracija Lavov Koernikova 36. Ovo je 27. godina, otkada izlazi ovaj časopis za grkokatoličke Ukrajinke. U 2. broju 1932. god. nalazi se na prvom mjestu uvodnik o desetoj godišnjici vladanja Sv. Oca. T. Ževuskij piše članak o »Glasu Sv. Oca o enciklici Rerum Novarum«, Dr Gabro Kostelnik raspravlja o dogmi Presvetoga Trojstva i rješava prigovore, koji protivnici iznose protiv ove temeljne kršćanske nauke. Julijan Dzerović raspravlja o »Projektu novoga poljskoga ženidbenog prava u svijetlu kritike«. Nikolaž Benj piše članak »Dušpastir i protualkoholna akcija«, Josif Ivanec nastavlja liturgičnu diskusiju o načinu pričešćivanja kod istočnjaka, Dr A. Išćak piše članak »Pravo celibata u istočnim crkvama i druga Pinska konferencija«. Pisac polemizira sa igumanom Halušćinskim, koji je o toj temi govorio na drugoj unio-nističkoj konferenciji u Pinski. Na koncu toga broja nalazi se vrlo zanimivi referat o stanovištu poljske štampe prema ukrajinsko-bjeloruskoj uniji i prema odredbi Vatikana, da se akcija unije u onim krajevima povjeri komisiji »Pro Russia«.

U Vilnu je počeo izdavati P. Macevič D. I. organ pod naslovom »K sojedineniju, ruski religiozni žurnal«. List je posvećen

isključivo pitanju unije crkvi. U prvom se broju iznosi zanimivi članak o unionističkim akcijama na granicama Poljske i o njihovim protivnicima. Isto su tako Isusovci počeli izdavati organ i za grkokatolike u Bijeloj Rusiji, koji je sav posvećen pitanjima unije. Organ je vrlo dobro uređivan.

U 3. broju »Njive« piše V. Prišljak »O novim putevima u pastirsko-propovjerničkoj praksi«, Stefan Jadlovskij o »Enciklika Sv. Oca pape Pija XI. o kršćanskom braku«, Severin Matkovskij o »Kultu Presvete Djevice Bogorodice Marije u grkokatoličkoj crkvi«, D. Deržavnik piše nekrolog Jul. Nikorovića.

U Vilnu su izašle dvije vrlo zanimive brošure o unionističkoj akciji na poljskom jeziku. Prva brošura nosi naslov »Nove crkvene unije u Poljskoj« i sadrži 62 članka, koji su objelodanjivani na poziv redakcije lista »Slovo« u Vilnu. Među ostalim javljaju se sa izlaganjem svoga stanovišta: biskup Ropp, koji naglasuje, da pravoslavni moraju krenuti na onu stranu, gdje je Kristova istina; A. Dombrovski; dvojica pravoslavnih sveštenika: Vitalij Želiznjaković i Nikola Golubev, I. Urban, poznati Isusovac, koji se mnogo bavio istočnim pitanjem, govori narodnih poslanika Stan. Mackeviča i Stan. Stronskog prilikom imenovanja Černeckoga za grkokatoličkog biskupa u Bijeloj Rusiji i Volinju, fragmenti pastirskog pisma stani-slavovskog grkokatoličkog biskupa Homišina. Većina autora diskutira unionistički problem ne sa stanovišta crkvenog nego sa stanovišta poljske države, pa radi toga zamijeraju uniji, da se u njoj razvijaju gledom na obred bizantinsko-slavenske forme i da se na taj način narod rusificira.

Drugu je brošuru izdao Viktor Piotrovič pod naslovom »Unija ili demokracija? O istočno-slavenskom obredu u Poljskoj«. Ta je brošura preštampana iz »Kurijera Vilenjskoga«. Autor ove brošure još se više stavlja na poljsko etatističko stanovište u unionističkom problemu na istoku Poljske. On to i sam lojalno ističe.

Dekretom Kongregacije »Pro ecclesia orientali« od 24. II. 1932. osnovana je nova samostalna provincija reda Sv. Vasilija Velikoga za Sjedinjenje Države Sjeverne Amerike i za Kanadu. Isto se tako čuje, da će biti osnovana posebna Podkarpatska provincija, pod koju će spadati: Čehoslovačka, Rumunjska, Mađarska i Jugoslavija.

Čehoslovačka vlada doznačila je 200.000 ČK za osnivanje nesjedinjenog sjemeništa u Munakaču, gdje se već nalazi imenovani episkop po srpskom sinodu Damaskin.

Srpsko-pravoslavna crkva.

»Vesnik Srpske Crkve, organ srpskog pravoslavnog svešteničkog udruženja«, Beograd, godina XXXVI, novembar-decembar 1931, urednik Ljubomir M. Bogičević, protojerej. — Na prvom je mjestu »Ustav srpske pravoslavne crkve«, koji su potpisali Drag. Kojić, ministar pravde i Petar Živković, predsjednik ministarskog savjeta i ministar unutrašnjih djela. — Gavriilo Jovanović

piše pobudni članak pod naslovom »Veliki značaj srpske crkve za postanak naše narodnosti i književnog jezika«. Nisam pravo mogao razumjeti, što je pisac novoga u tom članku iznio. Članak je inače dosta pjesnički izrađen, pa se na koncu u pjesmi kaže:

»Haj što Srbin još se drži, —
Kraj svih zala —
Crkva ga je održala. —
Crkvi hvala!«

Dr D. Jontulović donosi prema sv. Ivanu Zlatoustom nastavak o molitvi, Mih. J. Popović prevodi s ruskoga članka »Novozavjetno Kristovo učenje o praštanju dužnicima našim«. Iza toga dolazi članak »Društvo naroda i reforma kalendara«, prota-profesor Jordan Hadži Vidojković piše članak pod naslovom »Isus Hristos-prorok«, Vladimir Isaković »Starija i mladi sveštenici«, — Broj za septembar i oktobar 1931. ima ovaj sadržaj: Lj. M. Bogičević: Niška sveštenička Skupština, Lj. N. Rajić: Borba za religiozne idealne, Dim. Najdanović: Pobuna s one strane evanđelja, Jordan Hadži Vidojković: Isus Hristos u Starom i Novom Zavetu, Gjorgje Nedjelković: Još nešto o članku rimokatolicizam i pravoslavlje u Srbiji i taktika rimokatoličkih poslenika, Rad XII. svešteničke skupštine, Episkop Nektarije: Kazneno postupanje dušestaratelja u rimskoj crkvi Vojslav Ilić madi: U manastiru Krušedolu.

Najdanovićev članak vrlo je neozbiljan i bez svakog dokaznog materijala. Pisac je u njemu očitovao jedino svoju mržnju prema Katoličkoj crkvi i Svetoj Stolici i dokumentirao svoje ogromno neznanje značenja i položaja katoličke crkve. Takav članak nikako nije smio izaći u »Vesniku«, koji mora kao organ »svešteničkog udruženja« sačuvati što veću objektivnost, sabranost i ozbiljnost. — Bibliografija: Dr Radivoj A. Josić, profesor univerziteta: »Mesijanska ideja kod kulturnih naroda pre Hrista«; Prot. Lj. St. Mitrović: »Pri svetlosti svetosavskog pravoslavlja« Beograd 1931; Dr Lazar Mirković, profesor univerziteta: »Rudenica«, živopis rudeničke crkve u blizini Kruševca; Dr Dim. Đurović: »Ruski književni jezik«.

»Glasnik, službeni list srpske pravoslavne patrijaršije, vlasnik Sveti Arhijerejski Sinod, uređuje uređivački odbor Svetog Arhijerejskog Sinoda, odgovorni urednik Prot. Dr Dušan Jakšić«. Sadržaj brojeva 1—4, 1932: Jeromonah Jovan Maksimović »Duhovno-crkveni život bitoljske bogoslovije«; Prot. D. Jakšić: »Jeli istinito rimsko učenje o neporočnom začecu presvete Djeve Marije« (Jakšić samo opetuje ono, što su do sada protivnici ove kršćanske dogme u svojoj drskosti iznijeli); »Govor Dr Simeona Stankovića, arhimadrita i profesora univerziteta u Beogradu, koji je održao 18.—31. januara 1932. godine u Beogradskoj Sabornoj Crkvi prilikom svoga posvećenja za episkopa zahumsko-hercegovačke eparhije«. U istom broj napisao je Bogoboj Milošević opširan prikaz o kanonskoj vizitaciji mitropolita Dra Gavriela Dožića u hercegovskom

protoprezviteratu i to u mjestima: Savini, Denoviću, Topli i Bijeli. U Denoviću je mitropolit posjetio rimokatoličku crkvu i tu ga je pozdravio Dr Ivan Pindulić. Na to je mitropolit ušao u crkvu, »pomoli se Bogu, održi besjedu o bratstvu, slozi i ljubavi hrišćanskoj, pozivajući vjerne da uvijek rade na dobro i korist svoga kralja«. U Topli je pravoslavna crkva »puna bila građana pravoslavne i rimokatoličke vjere te predstavnika vlasti, među kojima bijahu prisutni: rimokatolički kanonik Don Jozo Vuković, jedan fratar i muslimanski iman. Mitropolit je održao jednu odulju besjedu o radu i napretku naše majke Jugoslavije«. — U 4. broju nalazi se na prvom mjestu »Sprovedbena naredba svetog arhijerejskog sinoda za ustav srpske pravoslavne crkve od 16. novembra 1931.« Tu se ističu tri promjene u organizaciji srpske pravoslavne crkve. Prva je promjena u tome, što se ukida Bihaćska eparhija, druga, što se sjedište šibenske eparhije prenosi u Split i treća, što se osniva nova zagrebačka mitropolija. Osim toga Gornjo-Karlovačka eparhija prenijet će svoje sjedište u Karlovac iz Plaškoga, pa će pod njenu jurisdikciju spadati: Bihać, Krupa i Cazin od bivše Bihaćske eparhije, dok će izgubiti u korist Dalmatinske eparhije. Gračac, Donji Lapac, Udbinu i Gospić, a u korist novo osnovane zagrebačke mitropolije: Sisak sa gradom Sisak. Dalmatinska Eparhija gubi srezove Metković i Korčulu u korist Zahumsko-Hercegovačke eparhije. Zagrebačka eparhija obuhvata sve srezove Dravske banovine i od Savske banovine ove srezove: Bjelovar, Čakovac, Čazma, Černomelj, Dugo Selo, Garešnica, Đurđevac, Grubišno Polje, Ivanec, Klanjec, Koprivnica, Krapina, Pregrada, Prelog, Samobor, Sveti Ivan Zelina, stubički, varaždinski, veliko gorički, zagrebački, zlatarski, jastrebarski, sisački, draganićki srez. — Kako se vidi u većini nabrojanih srezova nova eparhija uopće nema vjernika, pa se po svoj prilici nada, da će ih naskoro dobiti!

»Bogoslavlje, organ pravoslavnog bogoslovskeg fakulteta«, izlazi četiri puta na godinu u sveskama od 5—6 štampanih araka, administracija i uredništvo: Beograd, Krunska ul. 14, Bogoslovski fakultet, urednik Dr Dimitrije Stefanović. Sadržaj I. broja 1932: F. Granić: »Prilozi pravnoj istoriji manastira u grčkim oblastima poznorimskog carstva u IV—VI veku«, Vikentije Fradinski, asistent beograd. univerziteta, počeo je pisati članak pod naslovom: »Život, književni rad i moralno asketsko učenje Sv. Nila Sinajskog«, Dr Borislav Lorenc: »Duhovna kriza našeg doba«, predavanje držano u hrišćanskoj zajednici mladih ljudi 13. I. 1931., Dr Jordan Ilić: »Savremena osnovna škola«.

Bibliografija: Dr Borislav Lorenc, Misao i akcija Beograd 1930, format 8, strana 142; Prot. Dr Dušan Jakšić, honorirani profesor Fakulteta, Lično svojstvo Svetog Duha po učenju pravoslavne crkve sa obzirom na rimski dogmat »Filioque«, Srijemski Karlovci 1930, osmina, strana 109. Iz rasprave se vidi, da se pisac gotovo nije usudio ući u raspravu o Duhu Svetom na osnovu Svetoga Pisma. Tu raspravu, koja konačno čini temelj svemu ostalom

raspravljanju, skratio je na niti pune tri stranice. Tu je trebalo čitateljima u grčkom i starom slavenskom jeziku donijeti tekstove i kontekstove klasičnih mjesta Sv. Pisma, da svako može pratiti samu raspravu. Dakako da piscu nije poznata niti ogromna biblijska literatura toga problema, pa on o njemu raspravlja na takav način, kao da ga je prvoga sreća zapala, da o tome piše. Pisac je morao donijeti mišljenja istočnih i zapadnih bogoslova i škola o tim tekstovima. On se morao na svaki način osvrnuti na Fotijevu argumentaciju i t. d.

Gotovo na isti način raspravlja pisac i o drugom vaseljskom saboru u Carigradu god. 381, za koga veli tvrdnja, da je sazvan »protiv Makedonija i njegovih sljedbenika, nije dovoljno osnovana«. Prema njemu se »šablonski drži mišljenje, da su se vaseljski sabori sakupljivali isključivo zbog pojave jeretičkih učenja«. Drugi opći sabor da je »djelomično sazvan« zbog Arijanaca, ali glavni uzrok njegova saziva bila su pitanja praktična, naime: 1. pitanje o popunjavanju carigradske katedre i 2. rješavanje pitanja o Antihijskoj katedri. — Za ta svoja čudna mišljenja ne donosi autor nikakva dokaza, niti citira druge auktoare, koji bi pristajali uz takvo mišljenje, a s toga mislimo, da nam nije dužnost niti pobijati ga na osnovu aksioma: quod gratis asseritur, gratis negatur! — Zanimivo je, da autor zove Hefelea »znamenitim kanonistom (10), dok je Hefelea do sada vrijedio samo kao znameniti crkveni historičar. Iza toga donosi tekstove Svetih Otaca, koji bi imali dokazati Fotijevu tezu o ishodenju Duha Svetoga. Za Sv. Vasilija priznaje, da govori o Duhu Svetom, koji ishodi od Oca kroz Sina, ali bez ikakva osnova tvrdi, da se ovdje ne radi o ličnom ishodenju Duha Svetoga i njegovoj ličnoj relaciji prema Sinu (str. 16 s). Isto tako posve krivo tumači riječi Sv. Grgura Bogoslova, koji jasno naučava ishodenje Duha Svetoga i od Sina, kad veli: »Ime onomu, koji je bez početka (anarho), jest Otac, koji je te de arhe, Sin, a onomu, koji je sa Načalnim (Sinom) Duh Sveti«. Dakle jasno se dovodi Duh Sveti u vezu processionis prema Sinu, kao što se dovodi Sin u vezu processionis od Oca. Na sličan način dolazi Jakšić do očevidnih krivih zaključaka kod svih Svetih otaca, o kojima raspravlja do 73. stranice. Iza toga donosi historiju »Filioque« sa puno historijskih neispravnosti i predrasuda. Autora u tome ne spasavaju niti premnogi, katkada posve nepotrebni citati, dok potrebni toliko puta fale!

Mitropolit Antonije: Ispovest preveo M. Popović, Niš 1931, strana 104. Antonije je poznat kao žestok protivnik katoličke crkve i svakoga približenja s njome. Iako je za vrijeme rata bio lijepo i mnogo bolje primljen u jednom grkokatoličkom vasilijanskom manastiru nego na pr. metropolita Septickij u Rusiji, ipak on taj boravak danas naziva »zatočenje«. — Nikolaž Velimirović: Rat i biblija, Kragujevac, 172., isti je izdao »Vera obrazovanih ljudi«, Beograd, str. 160. — S. V. Troicki napisao je i izdao u Beogradu brošuru »Nelegalnoje krovnoje rodstvo kak prepjastvije braku«. — Jeromonah Dionizije objelodanio je protiv adventista »Adventizam u svetlosti

pravoslavlja«, Beograd, strana 110. — Dr. Petronije Trbojević, arhimadrit i nastojatelj manastira Šišatovaca, napisao je zanimivu knjigu »O reformama crkvenim«, Sremska Mitrovica 1931. Trbojević je poznat pravoslavni pisac i crkveni organizator. On predlaže ove reforme: jača crkvena organizacija, skraćivanje bogoslužjenja i vršenje njegovo na narodnom jeziku, uvesti pojanje po melodiji narodnog deseterca i prevesti crkvene pjesme u tom desetercu, uvođenje instrumentalne muzike, reforma kalendara, način pričešćivanja vjernika, dopuštanje drugog sveštenskog braka. — To su izvan svake sumnje dalekosežne reforme, koje bi se prema Trbojeviću imale provesti u pravoslavnoj crkvi. Nikako se ne možemo složiti sa stanovištem pisca o drugoj ženidbi sveštenika, jer on misli, da se drugi brak ne može uvesti bez najviše crkvene vlasti i bez svakih kanonskih zapreka. To je mišljenje protivno mišljenju svih istočnih kanonista i ono stoji u opreci sa čitavim duhom istočne crkve. Kanoni o hipodakonatu, dakonatu, prezbiteratu i episkopatu kao smetnji braka imaju karakter općih crkvenih kanona, koji se mogu dokinuti samo protivnim kanonima općih sabora. — Što se tiče načina pričešćivanja, čini mi se, da Trbojević nije riješio pitanje sa prijedlogom, da se pričest dijeli svakome pričesniku posebnom posvećenom žličicom, nego se ono može riješiti tako, da se kod samoga pričešćivanja svećenik ne dotakne ustiju pričesnika, što se uz malo pažnje od strane svećenika doista može postići, ako se vjernici nauče na pričešćivanje. Pisac ovih redaka govori iz vlastite prakse, jer mu je vazda polazilo za rukom pričešćivati vjernike, da se nije morao doticati usana ili usta, pa tako može i svaki drugi učiniti. Neki su mislili, da bi bilo bolje pričešćivati uzevši među prste namočene prilike kruha u prilike vina, al ni to nije praktično. Najbolje je dakle, da ostane dosadnja praksa, ali se ona mora tako provoditi, da ne bude niti gadenja, niti opasnosti prenosa bolesti.

Prof. Aleksandar Živanović, Katiheze za pravoslavni hrišćanski katehizis u III. rezredu srednjih škola, Osijek 1931. — Proto prezviter Sava Teodorović: »Pravoslavno moralno bogoslovlje za više razrede srednjih učiteljskih škola«, Beograd 1931.

Dne 27. XII. prošle godine hirotonisan je za Urmijskog episkopa onih Nestorijanaca, koji su se 1898. god. ujedinili sa ruskom pravoslavnom crkvom, u Beogradu jeromonah Asirac Mar-Jovan.

Čeho-slovačka i grkokatolička slavenska crkva.

Časopis Katolickeho Duchovenstva, organ češkog bogoslovske fakulteta i akademije Sv. Tome u Pragu, redaktori: Dr Ant. Podlaha, Dr Jos. Vajs i Dr Jos. Čihak, Prag 1932., broj 1—2. Sadržaj: Dr Jaroslav Beneš »Značenje Efeškoga koncila«; Dr Jan Hejčí »O ritmičkom skladu poslanice Sv. Jakoba«; Dr Al. Soldat »Codex iuris canonici«; Antonin Salajka, doktor istočne teologije, Pedeseta godišnjica enciklike »Grande Munus«; Dr A. Neumann »Rimski dokumenti o českim benediktincima«; Dr V. Vilinsky

»Češki unionizam pred VI. velehradskim kongresom«; Fr. Stary napisao je vrlo zanimivi članak iz historije »Mistopis Svatovaclavsky«. Iza članaka dolaze bilješke: o samostanu sv. Prokopa na Savavi, praški misal iz 1508, bibliografija i ikonografija Svatovaclavska.

Bog oslo vija, naučni tromjesečnik, izdaje Bogoslovsko naučno društvo u Lavovu, 1931. 4. Sadržaj: Dr Josip Slipyj, rektor grkokatoličke lavovske bogoslovne akademije, »Petrogradski Sinod 1917«, Joseph Schrijvers »Le double Principe Moteur de la vie spirituelle«, Dr Gavro Kostelnik: »Ordo logicus«, Dr Andrija Išćak »De Zaharia Koristenski«, Vjačeslav Zajitkin »Sistematizacija istorije ukrajinske filozofije«.

Bibliografija: Lotockij, Ukrajinska vrela crkvenog prava Varšava 1931. Ivan Ogijenko, Istorija crkveno-slavenskog jezika, Varšava 1931, Semenović D. H., Dali je Bog jedini ili trojedini? Stanislavov 1931, Čubatij Nikola, Ukrajinska crkva u polovini 11. vijeka na raskrsnici. Lavov 1931, G. Kostelnik: »Zarodkova duša« i »Svit jak vična škola«, Lavov 1931.

Izdanja Grkokatoličke Bogoslovne Akademije u Lavovu. Ta je akademija razvila veliki odgojni i znanstveni rad. Prošle godine predavala su skolastičnu filozofiju trojica profesora i to: Dr Nikola Konrad, Dr Stjepan Sampara i Dr Vladimir Maksimec 15 sati na tjedan. Ukrajinski je predavana samo istorija starije i novije filozofije, dok je latinski predavana: Theodicea, Cosmologia, Logica, Ontologia, Critica. Biblijske studije predavala su dvojica profesora: Miškovski i Laba u svemu 14 sati. Dogmatiku su predavala tri profesora: Dr Slipij, Lypskij i Sampara u svemu 13 sati. Historijske znanosti predavala su 4 profesora: Lužnickij, Čubatij, Laba i Zalozecky u svemu 15 sati. Domaća Ukrajinska crkvena istorija odijeljena je od opće historije i predaje se kao posebni predmet, što je vrlo dobro učinjeno. Crkveno pravo predavala su trojica profesora: Hlinka, Išćak, Kovšević u svemu 6 sati. Moralno i pastoralno bogoslovlje predavalo je pet profesora: Lypskij, Levicki, Dzerovič, Figolj i Rud u svemu 24 sata. Od jezika predavan je bio: crkveno-slavenski, grčki i hebrejski jezik. — Akademija je izdala: Dr Vasilj Laba, Patrologija, životi, poslanice i nauka svetih Otaca do Nicejskoga koncila, Lavov 1931, str. 162; Dr Jaroslav Levicki, Prvi ukrajinski propovjednici i njihova djela, Lavov 1930, str. 193; Dr Julijan Dzerovič, Katehetika. Lavov 1930, str. 179.